

MODALITĂȚI DE FORMARE A EDUCAȚIEI ECOLOGICE LA CLASELE I–IV „COPACUL – DOCTORUL VERDE”¹

Anișoara BUJOR²
silverany1@yahoo.com

Motto: „*Ecologia e o tulburătoare poveste de dragoste dintre om și natură. Dar și un legământ.*”
(Toma George Maiorescu)

ABSTRACT: Because „ecological literacy” that man treats nature, cut down forests, pollute waters, destroy species, required to make an ecological culture among children. Environmental education may start with meeting children’s interests, knowledge of plants and animals in natural conditions, and continuing with education, skills to close on time switch and valve, to protect green spaces or recover waste organized. Environmental education is part of the „new education” and aims to lead students, to form a more objective point of view. Of the most effective activities on environmental education, enumerate trips, games applied, about and for the environment. We performed several works with recyclable materials. In conclusion, children understand that the environment cannot be repaired in a few days per year: Forest Day – April 15; Earth Day – April 22; Environment Day – June 5. The environment must be protected 365 days a year as true friends of nature.

KEYWORDS: danger, ecology, eco-education, to understand, school.

A venit momentul când Omul trebuie să încheie pace cu Natura, o pace cu condiții de reciprocitate pentru „ambii combatanți”. Astăzi omul trebuie să cunoască și să folosească în mod rațional factorii mediului, resursele și avantajele pe care le oferă acesta.

Realitățile demonstrează cu putere de convingere a faptelor că „analfabetismul ecologic” conduce la o ignorare a problemelor deosebit de complexe ale protecției naturii sau chiar la manifestarea unui

¹ Această lucrare prezintă aspecte concrete în urma derulării unui Proiect Educațional Internațional LeAF.

² Profesor în învățământul primar la Școala Gimnazială din satul Frumoasa, județul Bacău.

comportament ostil, iresponsabil față de mediu, cu efecte din ce în ce mai negative asupra stării acestuia.

Atitudinea omului față de natură se formează și se afirmă în strânsă legătură cu: cunoștințele ecologice teoretice pe care acesta le posedă, convingerile, semnificația morală și estetică și activitatea practică în raport cu mediul înconjurător.

Apare, astfel, necesitatea constituirii și dezvoltării unei culturi ecologice a omului contemporan, înțeleasă ca un ansamblu coerent de informații adecvate, capabile să determine convingeri și atitudini constructive, responsabile față de protecția, conservarea și ameliorarea mediului ambiant în cadrul raporturilor reciproce, multiple și complexe dintre individ și natură.

Educația ecologică este menită să permită o înțelegere adecvată și deplină, să contribuie la soluționarea și evitarea corespunzătoare a multiplelor și complexelor probleme cu care se confruntă în prezent mediul înconjurător.

În glosarul de termeni alcătuit de UNESCO în 1983, ecoeducația este definită drept „proces educațional care are în vedere interrelațiile omului cu mediul și soluțiile de protejare a acestei valori”.

Ecoeducația are un caracter interdisciplinar, un caracter continuu, permanent, pentru că, mereu se generează noi probleme și sunt necesare noi măsuri de conservare a naturii; că trebuie să fie adaptată și adaptabilă vârstei și experienței de viață și profesionale a celor implicați în procesul educativ.

Educarea ecologică se poate face începând cu satisfacerea intereselor copiilor de cunoaștere a plantelor și animalelor în condiții naturale și continuând cu educarea deprinderii de a închide la timp comutatorul, robinetul, de a ocroti spațiile verzi sau de a recupera organizat deșeurile de hârtie, metal, materiale sintetice sau sticlă pentru a le reintroduce în circuitul economic.

Orice activitate ce se desfășoară în afara sălii de clasă înseamnă activitate în contact nemijlocit cu mediul înconjurător. Așa cum îi învățăm pe elevi să vorbească, să se poarte în familie, la școală, în societate, tot așa trebuie să-i învățăm să se poarte cu mediul în care trăim. Folosirea mediului natural ca sală de clasă sau ca laborator în care elevul învață este un pas decisiv în conștientizarea problemelor cu care se confruntă omenirea: degradarea solului, a subsolului, poluarea aerului și a apei, defrișările masive, dispariția unor plante și animale etc.

Ecologia școlară nu constituie un rezumat concentrat al ecologiei generale. Ea preia din ecologia generală unele noțiuni și fenomene de bază care urmăresc dezvoltarea la elevi a unei gândiri ecologice, relaționale prin care aceștia să se apropie de cunoașterea fenomenelor din natură.

„Numai prin această apropiere a elevului de fenomenul viu se poate înfăptui una din comenzile sociale deosebit de imperioase ale zilelor noastre și anume protejarea naturii și păstrarea nealterată a mediului ambiant”. („Ecologie”- B. Stugren și H. Killyen).

Școlarii trebuie puși în contact direct cu natura vie chiar dacă în orașe acest contact se reduce la parcul din fața blocului, alea de copaci a străzii, rondurile de flori din împrejurimi etc. Elevii își formează convingeri trainice cu privire la necesitatea protejării mediului ambiant numai atunci când se pornește de la exemple concrete, pozitive sau negative, luate din orizontul lor local. Ei rămân astfel cu o imagine clară despre faptul că:

- în natură totul este în echilibru;
- echilibrul natural poate fi modificat dintr-o cauză sau alta, omul jucând unul din rolurile cele mai importante;
- intervenția omului în modificarea lanțurilor trofice este, de multe ori, neavenită, fiind necesare măsuri pentru restabilirea echilibrului;
- se impune, cu necesitate, protejarea și conservarea resurselor naturale;
- se impun măsuri pentru prevenirea efectului nociv al tuturor formelor de poluare a mediului;

Educația ecologică este componentă a „noilor educații” și își propune să-l conducă pe elev spre formarea unui punct de vedere mai obiectiv asupra realității, să-l incite la participare, să devină conștient de viitor. Ecoeducația nu este o cerință care să facă față problemelor ridicate în prezent, ci, mai ales, una pentru rezolvarea problemelor viitoare, dacă se ia în considerare ideea că dezvoltarea durabilă este acea dezvoltare care corespunde necesităților prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.

Cei cărora le revine nobila misiune de a iniția tineretul în cunoașterea naturii și protejarea ei, de la cea mai fragedă vârstă sunt cadrele didactice.

De-a lungul anilor petrecuți la catedră am fost interesată de toate problemele legate de mediu, de ocrotirea lui și de formarea la elevii de vârstă școlară mică a unei conduite ecologice. Am ținut cont că în această etapă a vieții lor, echilibrul psihic este armonios, setea de cunoaștere

este inepuizabilă, când sunt foarte receptivi la tot ce se petrece în jurul lor, este momentul cel mai important ce trebuie folosit cu înțelepciune pentru a face cunoscute, prin modalități variate, formele de viață existente în mediul înconjurător, pentru a-i învăța să le prețuiască și să le ocrotească.

Am dat astfel, o deosebită importanță disciplinei „Cunoașterea mediului” și am organizat multiple activități practice desfășurate în clasă și în afara ei, activități legate direct de pătrunderea în tainele naturii.

Am considerat că:

- o bună cunoaștere a fenomenelor din natură, a cauzelor și a consecințelor neglijenței omului față de natură, constituie un îndemn la o atitudine activă de protejare și menținere a unui mediu cât mai sănătos;

- educarea elevilor în spiritul cunoașterii și ocrotirii naturii se realizează cel mai eficient în laboratorul naturii;

- acțiunile organizate în cadrul obiectului „Cunoașterea mediului” și nu numai, sunt tot atât de prilejuri de a contribui la educarea tinerei generații în spiritul dragostei față de ținuturile natale, față de frumusețile patriei, față de munca și realizările frumoase ale poporului nostru, trezind în ea dorința de a lupta pentru apărarea și înfrumusețarea lor;

- experiența practică transmisă elevilor prin orele de „Cunoașterea mediului” va fi deosebit de folositoare atât în activitatea de mai târziu cât și la formarea unor cadre cu o pregătire temeinică și cu un larg orizont științific și tehnic;

- activitățile ecologice duc la dezvoltarea spiritului de inițiativă, a deprinderilor de cercetare care se vor împleni armonios cu folosirea în mod util și educativ a timpului liber;

- cunoașterea și păstrarea naturii realizează la elevi o îmbinare armonioasă între pregătirea științifică și practică, pe de o parte și educația lor morală, estetică, pe de altă parte;

- cunoscând și iubind natura copiii vor fi mai înțelegători, mai respectuoși, mai buni.

Dintre activitățile cele mai eficiente, cu valențe multiple pe linia educației ecologice, enumerăm: excursiile, drumețiile, vizitele la muzeele de Științele Naturale, cercurile practic – aplicative, jocurile educative despre mediu și pentru mediu.

Opționalul „În armonie cu natura” este o ofertă cu multiple valențe educative. Pentru realizarea acestuia am stabilit obiective posibil de realizat

prin abordarea unor strategii adecvate și a metodelor activ – participative. Acestea sunt:

- cunoașterea și înțelegerea elementelor și proceselor din lumea vie;
- identificarea rolului naturii în viața omului și a rolului omului în natură;

- dezvoltarea unui comportament responsabil față de natură.

Conținuturile învățării au fost următoarele:

1) Lumea vie:

- Să trăiești în armonie cu natura;
- Plantele – lumea verde a planetei;
- Din lumea animalelor;
- Lumea din adâncuri;
- Despre păsări;
- Gâzele – vietăți minuscule;
- De ce au nevoie plantele și animalele?
- Curiozități despre plante și animale.

2) Natura în pericol:

- Microbii;
- Poluarea aerului;
- Poluarea apei;
- Viețuitoare dispărute.

3) Ocrotirea naturii:

- Plante și animale ocrotite de lege;
- Monumente ale naturii;
- Rezervații naturale;
- Copiii – prietenii naturii.

Metodele și procedeele folosite în demersul didactic au fost variate: observația, explicația, problematizarea, conversația, jocul didactic, demonstrația.

Mijloacele de învățământ cel mai des folosite au fost, printre altele: planșe didactice, atlasuri, enciclopedii, casete video, texte literare cu conținut adecvat, articole din ziare, reviste etc.

Am căutat să organizăm activități de învățare cât mai variate, atractive și accesibile vârstei. Dintre acestea enumărăm următoarele activități:

- îngrijirea plantelor din clasă, a spațiului verde din curtea școlii, a locului de joacă;
- colectarea de deșeuri (hârtie, carton, pet-uri, etc);

– excursii, drumeții, vizite (la muzeul de Științe Naturale, la Stația de Epurare a apelor uzate, la groapa ecologică, la Parcul Zoologic „Cozla”, la Rezervația de Zimbri „Dragoș Vodă”, Grădina Botanică – Iași, etc.).

– realizarea unui album de fotografii, imagini cu plante și animale;
 – selectarea unor curiozități din viața plantelor și animalelor;
 – colectarea de materiale din natură, cu care s-au realizat lucrări deosebite la orele de abilități practice („Covor de frunze”, „Suport pentru lumânări”, „Peisaje”, „Cutie pentru cretă”, „Copacul”, „Strugurele”, „Coiful”, „Rochița păpușii”).

– expoziție cu lucrările realizate;
 – construirea și fixarea unor căsuțe pentru păsărele;
 – concursuri pe teme ecologice;
 – realizarea unor afișe care să atragă atenția asupra poluării apei, aerului, solului, etc.

– întâlniri cu specialiști din domeniul protecției mediului;
 – realizarea unor compuneri, a unor poezii despre frumusețile naturii;
 – vizionarea unor filme, a unor emisiuni pe canalele T.V. „FOX KIDS”, („emisiunea „De ce?”), „DISCOVERY”, „ANIMAL PLANET” etc.

– realizarea unui ecuson cu sigla „Prietenii Naturii”, completarea gazetei de perete „Noi și mediul”;

– jocuri pentru cunoașterea și protejarea mediului.

Pentru a evalua cunoștințele însușite, deprinderile formate, implicarea personală a fiecăruia, într-o formulă eficientă și modernă am propus elevilor să întocmească câte un **portofoliu**. Se știe că portofoliul preia cu succes sarcina evaluării continue, fără tensiunea pe care ar putea-o genera metodele tradiționale de evaluare, aplicate foarte frecvent. Astfel elevii devin parte a sistemului de evaluare. Fiecare portofoliu indică personalitatea elevului, oferă o imagine clară asupra evoluției în timp a lui, îi stimulează creativitatea, ingeniozitatea, implicarea personală și totodată este o modalitate eficientă de comunicare a rezultatelor școlare, a progreselor pentru ei și pentru părinți.

Proiectarea portofoliului a fost legată de evidențierea tipurilor de activitate. Împreună cu elevii le-am selectat pe cele pe care le-am considerat reprezentative, cum ar fi:

– copii ale unor informații găsite în cărți, enciclopedii, atlasuri, etc.
 – imagini însoțite de comentarii, cu plante, animale, diferite colțuri din natură;

- scurte eseuri, compuneri, poezii;
- tabele, fișe de observații (De exemplu: „Cum se dezvoltă o plantă?”, „Calendarul păsărilor călătoare”, etc.);
- colecție de articole din ziare, reviste pe teme ecologice;
- desene;
- rebusuri;
- chestionare;
- tabele cu plantele / animalele ocrotite din țara noastră / județul nostru;
- harta cu rezervațiile naturale din județ / țară;
- impresii din excursiile, drumețiile, efectuate;
- colecție de frunze / flori presate, vederi;
- sfaturi practice;
- poezii, proverbe, ghicitori, cântece despre plante / animale / mediul înconjurător;
- probe de evaluare, etc.

Fiecare elev a avut libertatea să-și prezinte în fața colegilor fișele, desenele, conspectele ori de câte ori a dorit. Am observat că ei preferă anumite conținuturi (curiozități, proverbe, ghicitori) și activități (desene, rebusuri, jocuri) și mai puțin să realizeze compuneri sau să-și aștearnă pe hârtie impresiile.

Se știe că multe dintre activitățile școlare și extrașcolare se împletesc în mod fericit cu jocul. Pedagogul elvețian Eduard Claparede afirma că „pentru a-l face pe copil să depășească în școală «greutățile greu de învins» important e să nu uităm că una din treburile principale ale copilului este jocul.” Conștienți fiind de faptul că, copilul se joacă învățând și învață jucându-se, pentru realizarea obiectivelor propuse la opționalul”În armonie cu natura” am apelat de multe ori la joc. De aceea în continuare vom prezenta câteva dintre cele mai îndrăgite jocuri aplicate de noi, la aceste ore, atât în clasă cât și în afara ei.

1. Ceva...

În timpul unei plimbări, conducătorul jocului distribuie fiecărei echipe o foaie de hârtie pe care sunt notate următoarele întrebări:

- Poți să-mi arăți:
- Ceva înalt și drept?
- Ceva încovoiat?

- Ceva strălucitor?
- Ceva rotund?
- Ceva ascuțit?
- Ceva verde cu galben?
- Ceva făcut de mâna omului?
- Ceva ce nu-și găsește locul în natură?
- Ceva important pentru echilibrul naturii?

Grupul se oprește pentru 5 minute într-o anumită zonă și notează răspunsurile, care se citesc apoi cu glas tare.

2. Campanie ecologică

Echipele li se acordă un anumit timp (15 minute) pentru a stabili de comun acord care este campania ecologică pe care o consideră prioritară (reciclarea deșeurilor, curățirea unei zone, protecția animalelor, protecția unui copac, etc.) și modul în care tinerii se pot implica (participare directă în campanie, colectare de fonduri, realizarea unor afișe sau a unui reportaj la radio / TV., etc.).

Toate echipele urmează să mimeze activitatea respectivă. Echipe care ghicește subiectul mimat capătă un punct.

3. Sus – jos

Copiii stau întinși în iarbă, cu fața în sus și privesc cu atenție cerul. Apoi se întorc pe burtă și examinează tot ce văd prin forma de talpă cu carton (pe care au primit-o anterior): plantele, vietățile care mișună, pietricelele, etc. Notează pe marginea tălpii ce au văzut. Păstrează apoi un minut de liniște totală, ca să asculte glasul naturii. În final, conducătorul jocului le cere să spună tot ce au observat, auzit și simțit.

Lanțul viu

Conducătorul de joc pregătește cartonașe pe care scrie câte o denumire de organisme din toate categoriile: plante, insecte, pești, reptile, păsări, mamifere. Fiecărui jucător i se prinde pe spate un cartonaș. Într-un anumit interval de timp jucătorii vor căuta să formeze un lanț, punând mâna pe umărul altui jucător. Acesta trebuie să aibă un cartonaș cu numele unui organism de care are nevoie pentru a trăi organismul de pe propriul său cartonaș. Fiecare jucător trebuie să încerce să-și găsească locul într-unul din lanțurile care se formează.

Exemplu: bufniță – șoarece – grâu
lup – iepure – varză

Un tablou

Împărțiți în echipe, copiii adună timp de 5 minute, diverse obiecte din natură pe care le găsesc pe jos. Li se amintește că nu vor rupe crengi, frunze, flori. Conducătorul acordă alte 5–10 minute ca fiecare să facă un tablou din obiectele adunate, care să reprezinte un anumit animal / plantă. Se punctează în funcție de calitățile estetice și în funcție de obiectele din natură care sunt identificate corect.

Evident, formele de realizare a gândirii și comportamentului ecologic sunt multiple și variate, dar sperăm că abordarea acestor probleme, la nivel de școală, să reprezinte un moment de reflecție și un autentic îndemn pentru toți cei implicați în actul educațional, căci apărarea mediului a devenit o chestiune de practică socială. Foarte important este ca elevii să înțeleagă că a cunoaște și proteja natura este o îndatorire nobilă și o necesitate.

Școala este chemată să determine nu numai sentimente de admirație pentru frumusețile naturii, ci și convingeri și deprinderi de conservare și dezvoltare a mediului înconjurător, să formeze o conduită corectă a omului față de natură, o conduită ecologică modernă.

Mediul înconjurător nu poate fi apărat numai câteva zile pe an – 15 aprilie „Ziua Pădurii”, 22 aprilie „Ziua Pământului”, sau 5 iunie „Ziua Mediului” – numai de ecologi, biologi, pedagogi și numai prin protejarea plantelor și animalelor declarate monumente ale naturii. El trebuie apărat în toate cele 365 de zile ale fiecărui an și trebuie apărat de toți.

Sperăm că prin demersul didactic prezentat, elevii noștri să perceapă diversitatea și complexitatea cadrului lor de viață, să sesizeze fragilitatea unui echilibru natural și să fie conștienți de pericolul perturbării lui, să simtă nevoia unui comportament adecvat, civilizat față de mediul înconjurător și să devină cu timpul *adevărați prieteni ai naturii*.

Bibliografie:

- [1] ***, Asociația Ghidelor și Ghizilor din România, *Educație pentru democrație prin joc*, București, 1996, pp. 43–44.
- [2] Goran, G., *Protejăm natura – Culoarul verde al vieții*, Editura Miniped, Înv. primar, nr. 1, București, 2004.
- [3] Guguiman, A., *Ecoeducația*, în „Tribuna învățământului”, nr. 40, București, 1990, p. 6.

- [4] Mateșică, *Modalități de educație ecologică a micilor școlari*, Editura „Miniped”, Înv. primar, nr. 4, 2003, p. 83.
- [5] Stugren B., H. Killyen, *Ecologie – probleme generale și de tehnologie didactică*, E.D.P., București, 1975, p. 52.
- [6] Șuliuc, D., *Educația ecologică, parte integrantă în curriculumul național*, București, Editura „Miniped”, Înv. primar, nr. 2–3, 2004, p. 125.
- [7] Tonic, N., *Educația, factor prioritar al ocrotirii naturii*, în revista „Ocrotirea naturii”, nr. 14, București, 1973, p. 77.